

Motion

1982/83:1781

Tore Nilsson

Åtgärder för att hävda de mänskliga rättigheterna i Iran

Brott mot de mänskliga rättigheterna

Regimen i Iran har ett flertal gånger uppmärksamats för sin uppseendeväckande, snarast otroliga respektlöshet för mänskliga värden. Det är svårt att känna eller förstå vad detta egentligen innebär, intellektet vill inte riktigt acceptera att sådana saker kan hända. Ändå är det som händer kanske det gravaste brottet mot mänskliga rättigheter i modern tid. Sverige är en av de stater som sökt klargöra detta inför FN redan på ett tidigt stadium, långt innan brotten nådde den omfattning de har i dag.

Under senare tid har allt fler rapporter om brott kommit, den senaste och kanske mest uppseendeväckande, Amnesty Internationals rapport som publicerades i London den 2 januari i år. Där berättas om hur människor arresteras av helt triviala skäl, om hur Khomeini uppmanat till landsomfattande angiveri, om hur svårt det är att ens gissa sig till hur många människor som saknas i Iran i dag, om överfyllda fängelser, om tortyren, om hur mindeåriga barn tvingas se på när deras mödrar misshandlas, om sexuella övergrepp med piskor och vattenslangar. För att ytterligare något belysa det godtycke och den rättslöshet iranierna utsätts för kan några andra källor refereras. Referaten finns sammanställda i boken "Iran plaidoirie pour les droits de l'homme", utgiven av Nationella iranska motståndsrörelsen (vars ledare är dr Bakhtiar).

1. International Herald Tribune. 21 april 1982

En ung kvinna anklagas för att ha gjort sin granne upphetsad då han från sitt hus sett henne i sitt hem bada klädd i baddräkt. Utan formell rättegång dömdes hon till spöslag. Kvinnan dog efter det 30:e slaget.

En kvinna anklagades för prostitution. Hon arresterades då hon i bil återtävade hem tillsammans med sin make. Maken hade inte vigselbeviset på sig och åkte hem för att hämta det medan revolutionsgardisterna vaktade hustrun. På grund av en bilolycka hamnade maken medvetslös på sjukhus under två dygn. När han därefter frågade efter hustrun i Evinfängelset fick han besked att hon avrättats samma morgon. Skäl: ingen hade frågat efter henne. Ingen rättegång följde.

2. V. S. D., 13-18 maj 1982

Barn, 10-14 år gamla, sändes till krigsfronten, enligt försäkran enbart för att vårdas skadade. I stället skickades de som soldater till de främre leden och för att hämta (martyrernas) kroppar bland minfältet. Revolutionsgardisterna sköt dem som inte marscherade framåt.

3. Frankrikes kanal 2, 6 maj 1982, nyheterna kl 13

Fem tusen unga pojkar mellan nio och fjorton år dödades vid fronten i kriget mot Irak.

4. Besvär inlämnat till Khomeinis kontor och till Montazeris kontor
En femtonårig pojke som stod på vakt vid fronten våldtogs av tre revolutionsgardister. Han hotades med döden om han anmälde det som inträffat. Pojken lyckades fly från fronten och lämnade in en anmälan.
5. ETLAT, 2 maj 1982 (En av Khomeinipressens tidningar)
En medlem av Bahaisamfundet ställdes inför rätta. Rättegången hölls inför lyckta dörrar. Anklagelsepunkterna var:
 1. att ha propagerat för bahaitron
 2. att ha gett ekonomisk hjälp till bahaitroende
 3. att ha rest till Israel
 4. att ha gett ut en artikel kallad "Varför jag är bahai".Mannen dömdes till hängning. Domen verkställdes omedelbart.

Listan på brott kan göras lång. Regimen söker styra landet med en godtycklig karikatyr på 1400 år gamla lagar. Den absoluta majoriteten av iranier lever under ett skräckvälde som blivit allt värre.

Som det vanligtvis är i diktaturstater har den ekonomiska situationen en mycket stor betydelse för regimen möjlighet att behålla makten. Därför är det av värde att se litet närmare på Irans nuvarande ekonomi. Khomeiniregimen har dock blivit alltmer ovillig att publicera uppgifter, framför allt under de senaste två åren. Här presenteras en del av de uppgifter som har kunnat erhållas samt uppskattningar baserade på dessa. I en del fall lämnas även kommentarer.

Bruttonationalprodukten – BNP

BNP minskade budgetåret 1978/79 enligt regimen publicerade uppgifter med 30 %. För de följande åren saknas uppgifter, men enligt en mycket försiktig bedömning har minskningarna varit: 1979/80 – 9 %, 1980/81 – 13 %, 1981/82 – 10 %.

Inflationen

Landet har sedan 1979 en galloperande inflation på i genomsnitt 30 % per år. Uppdelat på varugrupper ger det för t. ex. kött en prisökning på i snitt 49 % per år och för frukt och grönsaker (mycket viktiga livsmedel) 85 % per år. (Framräknat med hjälp av de officiella priserna).

Reimen har infört ransoneringsystem för baslivsmedel och basvaror. Men på grund av ineffektivitet och korruption är efterfrågan regelbundet större än utbudet. Besökare i Iran har rapporterat att människor för att över huvud taget kunna köpa ransonerade varor börjat köa klockan 4 på morgnarna. Därutöver säljs matvaror öppet på den svarta marknaden. Där har dock priserna gått upp med mer än 400 % sedan 1978. Eftersom livsmedelskonsumtionen hade ökat kraftigt mellan 1974 och 1979 var iraniernas förväntningar vid tiden för revolutionen höga.

Arbetslösheten

Olika bedömare uppskattar antalet arbetslösa till ca fyra miljoner, dvs. 30 % av arbetsstyrkan. Detta slår främst mot de som har liten eller ingen yrkesutbildning. Som en jämförelse kan nämnas att åren närmast före revolutionen behövde landet, utöver sin egen arbetsstyrka, två miljoner gästarbetare för att hålla i gång produktionen och utvecklingsprojekten.

Jordbruket, oljeindustrin samt övrig industri

Såväl arbetslösheten, nedgången av bruttonationalprodukten och inflationen speglar nedgången inom jordbruket, oljeindustrin och övriga industrigrenar.

Jordbrukssektorn

Jordbruket, den fattigaste delen av ekonomin, har fått vidkännas en kraftig nedgång. Detta bl. a. på grund av instabil jordbrukspolitik, förvirrad och dålig organisation av det offentliga stödet, brist på reservdelar till maskiner samt dåligt eller inget underhåll av vattentäcker.

Den senast tillgängliga statistiken härör från 1981. I tabellen nedan visas produktionsminskningen mellan 1976 och 1981 för några av de viktigaste grödorna. Situationen i Iran tyder på att produktionen därefter har minskat ytterligare. Statistik saknas.

Förändringen av jordbruksproduktionen mellan 1976 och 1981 för vissa grödor (i ton)

Gröda	Produktionen		Förändring
	1976	1981	
Vete	5 500 000	4 400 000	- 20 %
Bomull	557 000	160 000	- 76 %
Sockerrör	1 700 000	800 000	- 53 %
Sojabönor	113 000	40 000	- 65 %

Landet, som före revolutionen i hög grad var självförsörjande vad det gäller spannmål, har således tvingats drastiskt öka importen av jordbruksprodukter.

Importen av vete 1977 och 1980, spannmål totalt 1980 och 1981 samt kött 1977, 1980 och 1981 (i ton)

Vara	Importen		
	1977	1980	1981
Vete	1 100 000	1 800 000	
Spannmål		700 000	1 750 000
Kött	193 000	254 000	300 000

Förändringen inom jordbrukssektorn har medfört att många flyttat till städerna. (Till t. ex. Teheran beräknas ha flyttat nära två miljoner arbetslösa.) Där har de ytterligare utökat den stora gruppen arbetslösa. (Regimen lovade bl. a. fria bostäder för de som flyttade till städerna, ett löfte som inte infriats. Tvärtom har slumbostadsområden bildats.)

Oljeindustrin

Landets oljeproduktion har sjunkit kraftigt. Merparten av denna nedgång beror på försummelser samt förlust av yrkesutbildade arbetare och kunnig ledning (förlust på grund av utrensningar, avrättningar eller flykt). Produktionen före revolutionen låg på över 5 500 000 fat/dag, men hade under första hälften av 1979 gått ner till 3 300 000 fat/dag. I maj 1982 hade produktionen på grund av kriget med Irak samt konkurrensen mellan OPEC-länderna sjunkit ända ner till 600 000 fat/dag. Oljan såldes då till det normala marknadspriset 29 US \$/fat, vilket innebär en årlig intäkt av 6,4 miljarder US \$. Iran hade då rapporterats villigt att mot långtidskontrakt sälja för ända ned till 20 US \$/fat. I dag beräknas landet sälja 1 500 000 fat/dag. Vid en generös uppskattning av det genomsnittliga försäljningspriset till 25 US \$/fat blir då årsintäkten 13,5 miljarder US \$.

Övrig industri

Under åren före revolutionen investerades en betydande del av vinsterna från oljeindustrin i basindustrier och industriell utveckling. Inget sådant kan förmärkas i dag. Enbart under 1979 sjönk bruttoindustriproduktionen med 17,5 % (från 492 miljarder till 406 miljarder US \$). I slutet av 1982 uppskattades kapacitetsutnyttjandegraden inom såväl den privata som offentliga sektorns industrier vara 45 %.

Statens inkomster och utgifter

Nedanstående tabeller visar statens inkomster och utgifter för 1980/81 (faktiska), den officiella budgeten för 1982/83 (21 mars 82–20 mars 83) samt en mer realistisk uppskattning för 1982/83 baserad på utfallet 1980/81 och med hänsyn tagen till de nuvarande politiska och ekonomiska förhållandena. (Beloppen är beräknade efter den officiella kursen 80 rials = 1 US \$.)

Inkomster

	Faktiska 1980/81	Officiell budget 1982/83	Realistisk uppskattning 1982/83
Skatter	4,3	8,5 ¹	4,0 ¹
Oljeförsäljning	11,1	18,6 ²	13,5 ²
Övrigt	1,5	4,4	2,8
Summa	16,9	31,5	20,3

(Siffrorna i miljarder US\$.)

¹ Skatter: Trots nya skattebestämmelser och skattecuttag är regimen beräkning orealistisk. Med minskad BNP (och hög arbetslöshet) följer minskade skatteintäkter. (Detta kan bl. a. noteras vid en jämförelse mellan intäkterna 1978/79 och 1980/81 – 6,2 miljarder resp. 4,3 miljarder US\$.)

² Se avsnittet "Oljeindustrin".

Utgifter

	Faktiska 1980/81	Officiell budget 1982/83	Realistisk uppskattning 1982/83
Löpande	21,0	23,4	21,0
Utveckla o övrigt	7,1	10,2	7,0
Krigskostnader	uppg saknas	5,0	7,0
Summa	28,0	38,6	35,0
M/. planerat sparande	–	2,1	3,0
Underskott	11,1	5,0	11,7

(Siffrorna i miljarder US\$.)

En mer realistisk beräkning än regimen (men trots det en optimistisk beräkning) slutar alltså med ett budgetunderskott på 11,7 miljarder US\$.

Valutareserven

För att kunna bibehålla den egna valutans värde och för att kunna tillgodose sitt behov av valuta för import beräknas landet behöva en valutareserv på 13 miljarder US\$. Valutareserven har för åren 1979 till 1981 uppgått till:

1979	15,4 miljarder US\$
1980	15,7 miljarder US\$ ¹
1981	4,0 miljarder US\$

¹ Beroende på oljeprisökning inom OPEC.

1 maj 1982 rapporterades en försäljning av 50 ton ur guldreserven (som bedöms vara på totalt 150 ton) samt försök att sälja värdefulla historiska kronjuveler. Detta tyder på att nationens valutareserv är nästan helt tömd samt reflekteras i rialens kursfall på den fria marknaden. Åren före revolutionen var kursen 70,5 rials per US\$ mot 360 rials per dollar 1982. (Den nuvarande officiella kursen är 80 rials per US\$.)

Slutsats

Även om valutareserven är otillräcklig kan regimen kanske överleva till priset av en hyperinflation. Men med mycket lite kvar av nationens tillgängliga reserver har regimen bara ett alternativ.

För att kunna täcka bl. a. krigskostnaderna måste den skära ner även de viktigaste sociala utgifterna samt helt upphöra med sociala och ekonomiska utvecklingsprogram. Den hittillsvarande ekonomiska nedgången har redan medfört att regimen och Khomeini alltmer förlorat sin politiska bas, och detta lämnar scenen öppen för ännu större otillfredsställelse och för politisk revolt. Hittills har regimen klarat sig genom kraftigt förtryck samt undervisning om försakelsernas höga moraliska värde.

Inte enbart de ekonomiska faktorerna pekar på att regimen kommer att falla inom en inte alltför avlägsen framtid. T. ex. går ett rykte att iranska judar, en grupp som i hög grad förföljs av Khomeiniregimen, nu börjat växla sina tillgångar tillbaka till iransk valuta. Från ett år före revolutionen började de då växla sina rials till dollar och flytta utomlands.

Men även om regimen kan förväntas falla snart innebär detta inte att det finns någon anledning att upphöra med protester mot och fördömanden av de avskyvärdahandlingarna utför. Speciellt som dessa brott ökar i omfattning, såsom ofta är fallet då en diktatur är hårt pressad. Det är snarare ett skäl att ännu kraftigare ta ställning, för att därigenom kunna mildra de lidanden regimen utsätter sina medborgare för.

Ett stort antal organisationer har fördömt det som händer i Iran, bl. a. FN:s kommission för mänskliga rättigheter, Amnesty International, Internationella juristkommissionen och LAWASIA (organisation för advokat-samfund i Asien). Sverige har som redan nämnts gjort sin inställning klar i FN. Men är detta tillräckligt? Sverige är samtidigt ett av de länder som hjälper regimen genom att handla med den. Exporten till Iran har ökat igen efter att mellan 1978 och 1979 ha sjunkit från ett värde av över en miljard kr. till 290 milj. 1980 låg den på nästan 800 milj. kr. för att 1981 åter igen vara uppe på nästan en miljard. Redan detta är anmärkningsvärt. Än mer anmärkningsvärt är hur vår export av t. ex. lastbilar och andra bilar för godsbefordran ökat. Från att 1980 ha legat på ett värde av en miljon kronor hade den för enbart de nio första månaderna av 1982 ökat till 81 milj. kr.

Irans samtliga näringsgrenar har under Khomeiniregimens fyra år gått

kraftigt bakåt. (T. ex. uppskattas industrins kapacitetsutnyttjandegrad i slutet av 1982 ha varit 45 %.) Fordonen torde alltså uppenbart användas för transporter i samband med kriget mot Irak, alltså i krigssyfte. Försäljningen kan då jämföras med försäljning av krigsmaterial. Denna handel, liksom all handel med Iran, innebär ett stöd till regimen.

Med tanke på Irans ekonomiska situation och att regimen med stor sannolikhet snart kommer att falla samt, sist men inte minst, regimen brott mot mänskliga rättigheter: är det då nödvändigt att i dag, för kortsiktiga vinsters skull, upprätthålla ekonomiska förbindelser med landet? Ur ekonomisk synvinkel bör även beaktas att samtliga iranska oppositionsledare uttalat att alla kontrakt med Khomeiniregimen är ogiltiga, såväl enligt det iranska folket som enligt en framtida regering.

Utrikesutskottet säger i sitt betänkande av den 9 november 1982 om främjande av mänskliga rättigheter (UU 1982/83:1)

Den svenska inställningen är således välkänd. Utskottet har anledning utgå från att regeringen – – liksom i arbetet för att främja den fortsatta utvecklingen på folkrättens område för mänskliga rättigheter spelar en pådrivande roll. (Sid 6, st 2)

Sverige har självfallet anledning att fortsatt noga följa utvecklingen i Iran och andra länder i syfte att när så är erforderligt påtala brott mot mänskliga rättigheter. Utskottet utgår från att så kommer att ske. (Sid 7, sista stycket)

Kort därefter (20 december 1982) rapporterade radio Iran att en överenskommelse nåtts som innebär att en svensk delegation skall besöka Iran för att diskutera utökad handel mellan Iran och Sverige. En sådan diskussion vore helt i strid mot utrikesutskottets uttalande. Kanske är de löften statsministern givit om fler arbetstillfällen baserade på utökad handel med denna typ av regimer. Men en ekonomisk utveckling som skulle innebära så mycket lidanden och förluster av människoliv är inte acceptabel. Kan regeringen inte hitta andra utvägar är dessa löften inte mycket värda.

Hemställan

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller att handeln mellan Sverige och Iran avbryts så länge regimen i Teheran icke respekterar konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Stockholm den 25 januari 1983

TORÉ NILSSON (m)